

Шелтери: історія створення, тенденції розвитку в Україні

Руслан Капелька, студент¹ (ORCID: 0009-0000-2247-9444), Руслана Тригуб, канд. техн. наук, доц.¹ (ORCID: 0000-0003-0829-566X), Марія Биваліна, канд. техн. наук, доц.¹ (ORCID: 0000-0003-0650-4237)

¹Київський національний університет будівництва і архітектури, м. Київ, Україна

АНОТАЦІЯ

Основними напрямками підтримки людей, які постраждали від війни в Україні, як з боку державних структур, так і з боку громадських організацій та волонтерів, є розвиток мережі центрів для переселенців. Найбільша увага приділяється організації перевезень, забезпеченню переселенців їжею, одягом та побутовими речами. Важливим аспектом є також постачання та розподіл гуманітарної допомоги, що надходить з-за кордону. Водночас одним із ключових напрямів соціальної підтримки стало створення шелтерів для ВПО, де вони можуть отримати безпечне тимчасове житло.

Ключові слова: шелтери, переселенці, тимчасове проживання.

1. ВСТУП

За своєю ознакою Шелтер призначений для надання притулку та безпечних умов проживання переселенцям, а також постраждалим від військових дій. Шелтер з англійської мови перекладається як укриття, притулок, захист та використовуються в декількох значеннях: місце для захисту, тимчасове житло для людей. Найближчими за функціями до шелтерів відносяться пункти тимчасового розміщення біженців, що є представниками державних установ. Потрапити в такі пункти можливо лише тим, хто попросив притулок та має відповідні документи від Державної міграційної служби. В 2014 році, після окупації Криму, та бойовими діями на сході нашої держави з'явилися місця компактного проживання для переселенців. Такі місця були першими стихійними пунктами допомоги [1]

Серед недержавних організацій які започаткували проєкт Шелтер та опікуються їх діяльністю можна відокремити «Фонд Східної Європи», діяльність якого спрямована на надання допомоги та підтримку всім потребуючим. В фонд входять понад 500 недержавних організацій.

2. ІСТОРИЧНА АНАЛОГІЯ

Перша масштабна подія, яка змусила владу замислитись над створенням місць тимчасового прихистку населення – Чорнобильська катастрофа 26.04.1986р. Згідно офіційної інформації від уряду, по евакуації населення маємо наступну інформацію: з найближчих областей вивезено 41352 сімей з яких: 37118 сімей переміщено на території України та інших республік; 4069 людей на початку покинули свої робочі місця, з них деякі повернулися додому; близько 170 людей померли від віку. [2] Крім того за 3–4 місяці з небезпечних районів, зокрема з Кисва, в курортні міста та за кордон вивезли 700 тис. дітей. Із 30-кілометрової зони до кінця 1986-го назавжди відселили понад 100 тис. осіб. [3]

3. ЗАКОНОДАВЧЕ РЕГУЛЮВАННЯ

Вимоги законодавства, щодо місць тимчасового перебування, регулюються постановою КМУ №930 від 01.09.23 про Деякі питання функціонування місць тимчасового проживання переселенців.

Порядок надання житла переселенцям згідно з вимогами постанови КМУ №495 від 29 квітня 2022 року про Деякі заходи з формування фондів житла, призначеного для мешкання переселенців.

Умови надання компенсації за спожиті комунальні послуги згідно з вимогами постанови КМУ №261 від 11.03.2022 року. Ця постанова встановлює порядок і умови отримання компенсації за витрати на електроенергію, тепло, воду, газ та інші комунальні послуги.

Згідно із ЗУ від 20.11.24 №4080-IX було розроблено програму по інвентаризації приміщень, що можуть бути використані для переселенців з можливістю вибору житла по параметрам його стану та місцезнаходження.

4. ПРОПОЗИЦІЇ ВІД УРАДУ ДЛЯ ПЕРЕСЕЛЕНЦІВ.

На поточний час є декілька варіантів по вирішенню питання з житлом для переселенців, а саме:

Житло для короткострокового проживання - приміщення призначені для короткострокового проживання та соціальне житло. Такий фонд створюється міськими, сільськими, селищними радами та може включати вільні житлові приміщення.

За офіційною інформацією, що наприкінці 2024 року 23 099 переселенців очікували на надання житла для тимчасового проживання. Водночас, згідно офіційних даних, його отримали 4 236 осіб.

Пільгова іпотека —кредити на доступніших умовах для купівлі житла. Серед актуальних програм — допомога для переселенців, учасників АТО/ООС, «Житло для ВПО», програма Держмолодьжитла, підтримка приватних забудовників і «Оселя». Таку підтримку отримали 1 246 переселенців.

Серед напрямів державної підтримки — виплата компенсацій через «Відновлення» за пошкоджене або знищене житло, надання коштів ветеранам, а також субсидування витрат за оренду.

За інформацією, кількість сертифікатів, виданих у межах даної програми наразі визначити неможливо, за відсутності деталізації по роках.

У зазначений період 4079 ветеранів скористалися програмою компенсацій. Нова субсидія на оренду житла, запроваджена з січня 2025 року, станом на зараз надана 72 родинам.

Таким чином, найефективнішим способом задоволення житлових потреб переселенців залишається забезпечення їх тимчасовим житлом. [4]

З січня 2022 року до серпня 2025 року переселенці подали 528 857 заяв з вимогою про необхідність в наданні житла. За цей період було задоволено 63 таких вимоги.

Станом на 2023 рік в Україні налічується понад 900 місць для тимчасового проживання переселенців. Оскільки забезпечити житлом усіх ВПО неможливо, державні, волонтерські та міжнародні організації, фонди активно шукають приміщення, придатні для короткострокового перебування. Такі заходи дозволяють надавати нове призначення чисельним покинутим будівлям.

На початку 2025 року уряд дозволив отримати від Європейського інвестиційного банку позику в розмірі 400 млн євро. Ці кошти підуть на будівництво соціального житла.

5. ВІДНОВЛЕННЯ БУДІВЛІ ДЛЯ ПЕРЕСЕЛЕНЦІВ

У Черкасах тривають роботи з відновлення покинутої будівлі дитсадка, яка вже дуже давно не використовувалася та була у критичному стані. Два корпуси будівлі будуть обладнані ліфтами та захищеними укриттями. (рис. 1)

Рисунок 1. Будівля колишнього дитсадка

Проект підтримується Департаментом соціальної політики ЧМР. Він передбачає створення тимчасового прихистку для переселенців, які не мають змоги оплачувати оренду — зокрема безробітних, людей з інвалідністю, сімей із дітьми та старших людей.

На відновлювальні роботи передбачено 80,6 млн грн, у тому числі 67,2 млн грн з державного бюджету та 13,4 млн грн із місцевого фінансування.

Роботи з відбудови стартували в жовтні 2024 року та мають бути закінчені протягом 2025 року.

Площа будівлі складає 1 860 кв. м, і під час капітальної реконструкції її планують адаптувати для житлового використання. (рис. 2)

Рисунок 2. Відновлення будівлі

Шелтер розрахований на 150 осіб. Після завершення реконструкції в ньому облаштують 45 житлових кімнат, 10 санвузлів, серед яких 4 — для маломобільних груп, а також 6 душових, 4 кухні-їдальні та 4 пральні.

Переселенців розселитимуть відповідно до постанови Кабміну № 495 від 29 квітня 2022 року: створюється черга та рейтинг, який формується на основі балів, враховуючи склад сім'ї та її потреби. [5]

Сьогодні в Україні є приблизно 4,6 мільйона ВПО. Серед переселенців найбільше людей віком 61–70 років — понад 723 тисячі. Евакуація з прифронтових територій відбувається щодня, і для багатьох пошук доступного тимчасового або постійного житла є ключовою потребою, що допомагає відновити хоча б частину нормального життя. Поки тривають перемовини з міжнародними партнерами, щодо відновлення приміщень, багато українців потребують хоча б тимчасового прихистку. Багато хто не може орендувати житло, тому шелтери залишаються важливим рішенням.

6. ВИСНОВОК

Попит на соціальне житло в Україні залишається значним через постійну евакуацію з прифронтових територій та зон бойових дій. Відновлення раніше занедбаних будівель дозволяє забезпечити людей тимчасовим або постійним житлом, однак без активної підтримки громад це дуже складно. Переваги отримують всі сторони: переселенці мають можливість оселитися та адаптуватися до нових умов, а в громадах зменшується кількість покинутих будівель.

Список літератури

- [1] Бібліотека психологічної і соціальної допомоги, Методичні рекомендації, д.психол.н., проф. Александров Д.О. <http://ecopsy.com.ua/index.php/1-pereselentsi-i-bizhentsi/robota-z-pereselentsiamy/orhanizatsiia-dopomohy-u-prykhystkakh-shelterakh#top>.
- [2] Документи та матеріали. Чорнобильська трагедія. Ред. Барановської Н.П. та ін. «Пам'ятки історії України. Джерела новітньої історії. Серія V. Київ, «Наукова думка», 1995 р., Док. 508, с. — 718.
- [3] <https://fakty.com.ua/ua/ukraine/20210422-ostanni-dity-u-chornobyli-istoriya-evakuatsiyi-pislya-katastrofy-na-chaes/>
- [4] <https://www.radiosvoboda.org/a/zhytlo-vpo-derzhava-problemy/33541413.html>
- [5] <https://svydim.media/articles/rebuilt/stvoryly-pryhystky-dlya-vpo/>